

Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
MACIEJ SZPUNAR
föredraget den 12 januari 2017¹

Mål C-48/16

ERGO Poist'ovňa, a.s.
mot
Alžbeta Barlíková

(begäran om förhandsavgörande från Okresný súd Dunajská Streda (Distriktsdomstolen i Dunajská Streda, Slovakien))

”Begäran om förhandsavgörande — Självständiga handelsagenter — Direktiv 86/653/EEG — Artikel 11 — Rätt till provision — Bortfall av rätten till provision — Delvis underlåtenhet att fullfölja ett avtal mellan tredje man och huvudmannen — Innebörd av ’orsaker som huvudmannen inte kan klandras för”

1. Genom förevarande begäran om förhandsavgörande vill Okresný súd Dunajská Streda (Distriktsdomstolen i Dunajská Streda, Slovakien) att domstolen ska klargöra ett antal nyckelbegrepp i artikel 11 i direktiv 86/653/EEG² om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter i en situation där ett avtal som ingåtts mellan en huvudman och en tredje man delvis inte har fullföljts.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

2. I artikel 11 i direktiv 86/653 föreskrivs följande:

”1. Rätten till provision kan bortfalla, endast om och i den mån som

- det har påvisats, att avtalet mellan tredje man och huvudmannen inte kommer att fullföljas, och
- denna omständighet beror på orsaker som huvudmannen inte kan klandras för.

2. De provisioner som handelsagenten redan har mottagit skall återbetalas, om rätten till dem har upphört.

3. Överenskommelser i syfte att avtala om avvikelse från punkt 1 till men för handelsagenten får inte träffas.”

¹ — Originalspråk: engelska.

² — Rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter (EGT L 382, 1986, s. 17; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 150).

Slovakisk rätt

3. Direktiv 86/853 har införlivats med Republiken Slovakiens lagstiftning genom 652 § och följande paragrafer i Obchodný zákonník (handelslagen) nr 513/1991.

4. I 652 § punkterna 1 och 5 anges följande:

"1) Genom handelsagenturavtalet åtar sig handelsagenten i egenskap av yrkesutövare att i huvudmannens namn fullfölja affärsuppgörelser i syfte att teckna en viss typ av avtal (nedan kallade affärsuppgörelserna) eller förhandla om och slutföra sådana affärsuppgörelser i huvudmannens namn och för dennes räkning, och huvudmannen åtar sig att betala en provision till handelsagenten.

...

5) Om inget annat stadgas i detta avsnitt omfattas agenturavtalet av bestämmelserna om förmedlingsavtalet."

5. I 801 § Občiansky zákonník (civillagen) (zákon č. 40/1964 Zb.) anges dessutom följande:

"1) Försäkringen upphör även om premien för den första försäkringsperioden eller engångspremien inte betalas inom tre månader från respektive förfallodatum.

2) Försäkringen upphör likaså om premien för den efterföljande försäkringsperioden inte betalas inom en månad från delgivningen av försäkringsgivarens kravbrev för det fall premien inte heller har betalats före delgivningen av detta kravbrev ..."

Bakgrund, förfarande och de hänskjutna frågorna

6. Den 13 mars 2012 ingick ERGO, ett försäkringsbolag, och Alžbeta Barlíková, kärande respektive svarande i det nationella målet, ett avtal med titeln "Förmedlingsavtal med anknuten finansiell agent" (nedan kallat avtalet).

7. I avtalet stadgades att Alžbeta Barlíková skulle utöva försäkringsförmedling i egenskap av anknuten finansiell agent för ERGO:s räkning. Enligt avtalet bestod försäkringsförmedlingen av presentation av en offert i syfte att teckna ett försäkringsavtal med tredje man (nedan kallad kunden), tecknandet av försäkringsavtalet med kunden samt andra verksamheter som främjar tecknandet av försäkringsavtalet med kunden. Alžbeta Barlíková hade befogenhet att teckna och underteckna försäkringsavtal i ERGO:s namn.

8. I avtalet stadgades även att förmedlingen var avslutad när kunden har betalat premien för den förmedlade försäkringen till ERGO. Alžbeta Barlíková skulle dessutom aktivt söka efter kunder, göra analyser och informera kunder.

9. Alžbeta Barlíková skulle få provision beräknad på varje tecknat avtal i form av en viss procentandel av försäkringsbeloppet eller årspremien för ett sådant avtal. Provisionen skulle betalas till Alžbeta Barlíková i förskott, den dag ett nytt försäkringsavtal tecknades, under förutsättning att respektive försäkringsavtal upprätthölls och kunden betalade premien under en specificerad period på tre eller fem år. Om premien inte betalades för den första månaden bortföll rätten till provision på det aktuella försäkringsavtalet. Om kunden, oavsett av vilken anledning, upphörde att betala premien efter tre månader från tecknandet av försäkringsavtalet reducerades provisionen proportionerligt.

10. Alžbeta Barliková skaffade ERGO flera kunder, vilka tecknade försäkringsavtal med nämnda försäkringsbolag. På grundval av dessa avtal betalades preliminärt provision ut till henne i förskott. När vissa kunder, tre till sex månader från tecknandet av försäkringsavtalen, upphörde att betala den överenskomna premien upphörde försäkringsavtalen enligt lag att gälla, sedan ERGO utan framgång hade skickat kravbrev till kunderna om betalning av premien. Vissa av kunderna hade upphört att betala försäkringarna på grund av att de hade "tappat förtroendet" för ERGO.

11. Efter det att försäkringsavtalen hade upphört att gälla fakturerade ERGO på grundval av ovannämnda bestämmelser Alžbeta Barliková ett belopp på 11 421,42 euro i uppsägningsavgift, som Alžbeta Barliková inte betalade. ERGO väckte därför talan mot Alžbeta Barliková.

12. Alžbeta Barliková har i sin svarsinlaga gjort gällande att endast ERGO kan klandras för att de enskilda försäkringsavtalen har upphört att gälla. Hon understryker att ERGO inte behandlade kunderna på ett lämpligt sätt. Hon har framhållit att ERGO ställde många frågor till kunderna även efter det att avtalen hade tecknats och skickade ut kravbrev till dem trots att premien hade betalats. Till följd av detta hade kunderna tappat förtroendet för ERGO som försäkringsbolag och upphört att betala premierna. Kunderna hade gett uttryck för denna synpunkt i brev som skickats till ERGO.

13. Den hänskjutande domstolen önskar få klarhet i huruvida en handelsagent, med stöd av artikel 11 i direktiv 86/653, har rätt att behålla en provision som redan betalats i ett sådant fall som är i fråga i det nationella målet.

14. Det är inom ramen för det målet som Okresný súd Dunajská Streda (Distriktsdomstolen i Dunajská Streda) genom ett beslut av den 23 november 2015, som inkom till domstolen den 27 januari 2016, har begärt ett förhandsavgörande avseende följande frågor:

- "1) Ska uttrycket 'avtalet mellan tredje man och huvudmannen inte kommer att fullföljas' i artikel 11 i rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter (nedan kallat direktiv 86/653) tolkas så, att det omfattar
- a) fullständig underlåtenhet att fullfölja avtalet, och således även det fall där varken huvudman eller tredje man ens delvis tillhandahåller de tjänster som framgår av avtalet, eller
 - b) även delvis underlåtenhet att fullfölja avtalet, och således, till exempel, om den fastställda omsättningen inte uppnås eller om avtalet i förekommande fall inte upprätthålls under den fastställda perioden?
- 2) För det fall tolkningen enligt led b i den första tolkningsfrågan är korrekt, ska artikel 11.2 i direktiv 86/653 då tolkas så, att den klausul i handelsagenturavtalet enligt vilken agenten ska återbetala en proportionerlig andel av sin provision om avtalet mellan [huvudmannen] och tredje man inte har fullföljts i den förväntade omfattningen, det vill säga i den omfattning som framgår av handelsagenturavtalet, inte utgör en avvikelse till men för agenten?
- 3) Ska det i samband med prövningen av situationer – såsom den som är i fråga i målet vid den nationella domstolen – för att fastställa huruvida 'orsaker som huvudmannen [kan] klandras för' i den mening som avses i artikel 11.1 andra strecksatsen i direktiv 86/653 föreligger
- a) endast tas hänsyn till de rättsliga omständigheter som direkt har lett till att avtalet har upphört att gälla (till exempel på grund av att tredje man har underlåtit att fullgöra sina avtalsenliga åtaganden), eller

- b) ska det även prövas huruvida dessa rättsliga omständigheter är resultatet av huvudmannens agerande i rättsförhållanden med nämnda tredje man, varpå tredje man till följd av detta agerande har tappat förtroendet för huvudmannen och som en konsekvens därav har underlåtit att fullgöra sitt åtagande enligt det avtal som ingicks med huvudmannen?”

15. Den slovakiska och den tyska regeringen samt Europeiska kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden.

Bedömning

Domstolens behörighet

16. Enligt artikel 1 i direktiv 86/653 är syftet med det direktivet att harmonisera medlemsstaternas bestämmelser om förhållandet mellan handelsagenter och deras huvudmän vid förhandling om ”försäljning eller köp av *varor*”.³ Det nationella målet rör emellertid inte försäljning av varor utan försäljning av (försäkrings)tjänster. Följaktligen är bestämmelserna i direktiv 86/653 inte tillämpliga på förevarande mål.

17. Frågan är därför huruvida domstolen är behörig att meddela ett förhandsavgörande i ett sådant mål, eftersom det uppenbarligen inte faller inom tillämpningsområdet för unionslagstiftningen. (Fysiska) varor och (immateriella) tjänster är ju två helt olika saker.

18. Domstolen har emellertid redan behandlat denna fråga när det gäller direktiv 86/653. Domstolen har konsekvent slagit fast att när en nationell lagstiftning för lösningen av problem i rent interna situationer anpassas till den lösning som har valts i gemenskapsrätten, för att bland annat undvika diskriminering eller förhindra att det uppstår eventuella snedvridningar av konkurrensen, föreligger det nämligen ett bestämt gemenskapsrättsligt intresse av att de bestämmelser eller begrepp som har hämtats från gemenskapsrätten blir tolkade på ett enhetligt sätt, oberoende av under vilka omständigheter de ska tillämpas, för att undvika att det i framtiden förekommer tolkningar som skiljer sig åt.⁴

19. I fråga om den belgiska lagen om handelsagenturavtal har domstolen uttryckligen slagit fast att ”[ä]ven om den hänskjutande domstolens fråga inte avser ett avtal om försäljning eller köp av varor utan ett agenturavtal avseende [en tjänst], vilket innebär att direktiv 86/653 inte kan anses direkt reglera den situation som är aktuell i det nationella målet, är det inte desto mindre så att när bestämmelserna i direktivet införlivades med nationell rätt beslutade den belgiska lagstiftaren att behandla dessa två typer av situationer på samma sätt”.⁵

20. Den slovakiska regeringen har betonat att den omtvistade nationella lagen antogs för att införliva direktiv 86/653 och att den slovakiska regeringen avsåg att behandla alla handelsagenter lika, oavsett om de säljer varor eller tjänster.

21. Jag anser därför att domstolen är behörig att besvara de frågor som den nationella domstolen har ställt.

3 — Min kursivering.

4 — Framför allt vad gäller direktiv 86/653 är detta fast praxis sedan domen av den 16 mars 2006, Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176, punkterna 14–19). Se, även, dom av den 17 oktober 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, punkt 30).

5 — Dom av den 17 oktober 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, punkt 30).

Den första frågan

22. Genom sin första fråga önskar den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida artikel 11.1 i direktiv 86/653 ska tolkas så, att en handelsagents rätt till provision även kan upphöra om ett avtal delvis inte fullföljs.

Lydelsen av artikel 11.1 i direktiv 86/653

23. I artikel 11.1 i direktiv 86/653 stadgas att rätten till provision kan bortfalla, endast om och i den mån som det har påvisats, att avtalet mellan tredje man och huvudmannen inte kommer att fullföljas, och denna omständighet beror på orsaker som huvudmannen inte kan klandras för.

24. I detta avseende har domstolen tidigare funnit att "[d]enna enda grund för bortfall av rätten till provision, vilken medför ett krav på att det skall föreligga två omständigheter som båda uttryckligen rör huvudmannen, visar vikten av den sistnämndes roll för att det skall föreligga en rätt till provision".⁶

25. Uttrycket "i den mån som" tyder på att det måste göras åtskillnad mellan fullständigt och delvist fullföljande av avtalet, eftersom detta uttryck annars skulle vara överflödigt.

26. På de flesta språk innehåller artikel 11.1 i direktiv 86/653 en liknande formulering.⁷ Ett fåtal språkversioner, däribland den slovakiska, saknar emellertid en motsvarighet till uttrycket "i den mån som".⁸

27. Olika språkversioner av unionsrättens bestämmelser är lika giltiga.⁹ En tolkning av en unionsrättslig bestämmelse kräver följaktligen en jämförelse av de olika språkversionerna.¹⁰ De olika språkversionerna av en unionsbestämmelse ska dessutom ges en enhetlig tolkning.¹¹

28. Med tanke på att de flesta språkversioner av artikel 11.1 i det aktuella direktivet innehåller en motsvarighet till uttrycket "i den mån som", förefaller det enligt min mening vara ganska uppenbart att det är så unionslagstiftaren avsåg att bestämmelsen ska tolkas. För detta talar dessutom att samtliga språkversioner – med undantag av den grekiska – som existerade när direktiv 86/653 antogs innehåller en motsvarighet till detta kompletterande uttryck.

29. Med tanke på skillnaden mellan språkversionerna ska bestämmelsen i fråga emellertid ändå tolkas i enlighet med den allmänna systematiken i och syftet med den lagstiftning som bestämmelsen är en del av.¹²

6 — Se dom av den 17 januari 2008, Chevassus-Marche (C-19/07, EU:C:2008:23, punkt 20).

7 — Se, exempelvis, den spanska språkversionen ("en la medida"), den danska språkversionen ("i det omfang"), den tyska språkversionen ("soweit"), den estniska språkversionen ("ulatuses"), den franska språkversionen ("dans la mesure où"), den italienska språkversionen ("nella misura in cui"), den litauiska språkversionen ("tik tiek, kiek"), den maltesiska språkversionen ("sal-limiti li"), den nederländska språkversionen ("voor zover"), den polska språkversionen ("o ile"), den portugisiska språkversionen ("na medida em que") och den rumänska språkversionen ("în măsura în care").

8 — Se den tjeckiska, den grekiska, den lettiska och den slovakiska språkversionen.

9 — Se dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl. (283/81, EU:C:1982:335, punkt 18).

10 — Ibidem.

11 — Se, exempelvis, dom av den 30 maj 2013, Genil 48 och Comercial Hostalera de Grandes Vinos (C-604/11, EU:C:2013:344, punkt 38 och där angiven rättspraxis), och dom av den 6 september 2012, parlamentet/rådet (C-490/10, EU:C:2012:525, punkt 68).

12 — Se dom av den 14 juni 2007, Euro Tex (C-56/06, EU:C:2007:347, punkt 27 och där angiven rättspraxis).

Den allmänna systematiken i och syftet med direktiv 86/653

30. Som vi har sett rör artikel 11.1 i direktiv 86/653 bortfall av rätten till provision. Artiklarna 7.1 och 10.1 i direktiv 86/653 rör däremot förekomsten av en rätt till provision respektive den tidpunkt när denna rätt uppkommer. Dessa bestämmelser utgör så att säga den andra sidan av myntet i fråga om bortfall av rätten till provision.

31. I artikel 10.1 i direktivet anges att rätten till provision uppkommer så snart som och i den mån som en serie omständigheter föreligger.¹³ Med tanke på att denna bestämmelse är en spegelbild av artikel 11.1 i direktiv 86/653 bör båda bestämmelserna tolkas parallellt.

32. I artikel 17.2 a i direktiv 86/653 anges dessutom att handelsagenten har rätt till gottgörelse, *om och i den mån som ett antal villkor är uppfyllda*.

33. Rätten till gottgörelse är nära knuten till rätten till provision i den meningen att den belönar handelsagenten för den goodwill han har tillfört huvudmannen och de fortsatta ekonomiska fördelar som följer av handelsagentens handlande.

34. På en mer övergripande nivå syftar direktiv 86/653 till att harmonisera medlemsstaternas rättsregler vad gäller rättsförhållandet mellan parterna i avtal om handelsagentur.¹⁴ Av andra skälet i direktivet följer att direktivet bland annat syftar till att undanröja restriktionerna för att utöva verksamhet som handelsagent, att göra konkurrensvillkoren inom unionen enhetliga och att förbättra skyddet för affärsuppgörelser.¹⁵

35. Dessutom har domstolen vid flera tillfällen klarlagt att direktivet särskilt syftar till att skydda handelsagenter gentemot deras huvudmän och innehåller i detta syfte, bland annat, bestämmelser om ingående och uppsägning av agenturavtal (artiklarna 13–20 i direktivet).¹⁶ I fråga om artiklarna 17–19 i direktiv 86/653 har domstolen slagit fast att de bestämmelser som har införts i direktivet är tvingande¹⁷ bestämmelser som ger handelsagenter ett minimiskydd.¹⁸

36. Enligt min uppfattning var direktivets ursprungliga syfte dessutom att skapa lika villkor för huvudmän som bedriver verksamhet på den inre marknaden med hjälp av handelsagenter. För att investera och bedriva affärsverksamhet måste huvudmän veta vilka regler de omfattas av vad gäller gottgörelse och ersättning till de handelsagenter som de använder sig av.¹⁹

37. Genom direktiv 86/653 införs därför ett system som strävar efter en rimlig avvägning mellan huvudmannens och handelsagentens intressen.

13 — Huvudmannen har eller borde enligt sin överenskommelse med tredje man ha fullföljt avtalet, eller tredje man har fullföljt avtalet.

14 — Se dom av den 30 april 1998, Bellone (C-215/97, EU:C:1998:189, punkt 10), dom av den 13 juli 2000, Centrosteeel (C-456/98, EU:C:2000:402, punkt 13), dom av den 23 mars 2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, punkt 18), dom av den 26 mars 2009, Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, punkt 14), och dom av den 17 oktober 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, punkt 36). Se även, exempelvis, Fock, T., *Die europäische Handelsvertreter-Richtlinie*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2001, s. 25.

15 — Se dom av den 30 april 1998, Bellone (C-215/97, EU:C:1998:189, punkt 17), dom av den 9 november 2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, punkt 23), dom av den 23 mars 2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, punkt 19), och dom av den 17 oktober 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, punkt 37).

16 — Se dom av den 30 april 1998, Bellone (C-215/97, EU:C:1998:189, punkt 13), dom av den 9 november 2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, punkterna 20 och 21), dom av den 23 mars 2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, punkterna 19 och 22), dom av den 17 januari 2008, Chevassus-Marche (C-19/07, EU:C:2008:23, punkt 22), och dom av den 26 mars 2009, Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, punkt 14).

17 — Se dom av den 9 november 2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, punkterna 21 och 22), dom av den 23 mars 2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, punkterna 22 och 34), och dom av den 17 oktober 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, punkt 40).

18 — Se dom av den 17 oktober 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, punkt 52). Se även Rott-Pietrzyk, E., *Agent Handlowy – Regulacje Polskie i Europejskie*, C.H. Beck, Warszawa, 2006, s. 68.

19 — Se mitt förslag till avgörande i målet Agro (C-507/15, EU:C:2016:809, punkt 56).

38. Låt oss titta närmare på det ersättningssystem som fastställs i kapitel III²⁰ direktivet.

39. Enligt artikel 6.1 i direktiv 86/653 ska handelsagenten, om parterna inte har slutit något avtal om ersättning, ha rätt till den ersättning som normalt utgår på den plats där verksamheten utövas för det slag av varor som agenturavtalet avser, förutsatt att ersättningen inte understiger den nivå som fastställts i medlemsstatens föreskrifter.

40. I artikel 6.2 i direktiv 86/653 föreskrivs att varje del av ersättningen som varierar med affärsuppgörelsernas antal eller värde ska anses utgöra provision vid tillämpningen av detta direktiv.

41. Enligt artikel 7.1 a i direktivet har en handelsagent rätt till provision på avtal som ingås under avtalstiden i de fall då dessa träffats som ett resultat av hans medverkan.

42. I artikel 10 i direktivet fastställs de omständigheter som ger upphov till provisionen.²¹ I artikel 10.1 anges att rätten till provision uppkommer så snart som och i den mån som huvudmannen eller tredje man har, eller huvudmannen borde ha, fullföljt avtalet.

43. Jag erinrar slutligen om att förevarande mål rör en kontinuerlig förpliktelse mellan huvudmannen och tredje man. Det är just det som kännetecknar ett försäkringsavtal. I en sådan situation anser jag inte att man kan kräva fullständigt fullföljande, eftersom det skulle innebära att en huvudman i händelse av en kontinuerlig förpliktelse systematiskt och utan undantag skulle bära risken om avtalet inte fullföljdes på avsett sätt. Detta är inte förenligt med den avvägning mellan handelsagentens och huvudmannens intressen som föreskrivs i direktiv 86/653.

Förslag till svar på den första frågan

44. Mot bakgrund av ovanstående ska artikel 11.1 i direktiv 86/653 tolkas så, att en handelsagents rätt till provision kan bortfalla även vid delvis underlåtenhet att fullfölja ett avtal.

Den andra frågan

45. Genom sin andra fråga önskar den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida artikel 11.2 och 11.3 i direktiv 86/653 utgör hinder för en klausul i handelsagenturavtalet enligt vilken agenten ska återbetala en proportionerlig andel av sin provision om avtalet mellan agenten och tredje man inte har fullföljts i den förväntade omfattningen, eller i den omfattning som framgår av handelsagenturavtalet.

46. Enligt artikel 11.2 i direktivet ska provisioner som handelsagenten redan har mottagit återbetalas, om rätten till dem har upphört.

47. Detta kan naturligtvis endast gälla i den mån rätten har upphört.

48. I artikel 11.3 i direktivet anges å sin sida att överenskommelser i syfte att avtala om avvikelse från artikel 11.1 till men för handelsagenten inte får träffas.

49. Jag tolkar detta så, att så länge parterna inte har avvikit från de tydliga principer som slås fast i artikel 11.1 i direktivet, nämligen att rätten till provision endast bortfaller om och i den mån som 1) det har påvisats att avtalet mellan tredje man och huvudmannen inte kommer att fullföljas och 2) denna omständighet beror på orsaker som huvudmannen inte kan klandras för, har det inte skett någon överträdelse av artikel 11.3 i direktivet.

20 — Artiklarna 6–12 i direktiv 86/653.

21 — Se dom av den 17 januari 2008, Chevassus-Marche (C-19/07, EU:C:2008:23, punkt 18).

50. Den andra frågan bör därför besvaras enligt följande. Artikel 11.2 och 11.3 i direktiv 86/653 utgör inte ett hinder för en klausul i handelsagenturavtalet enligt vilken agenten ska återbetala en proportionerlig andel av sin provision om avtalet mellan huvudmannen och tredje man inte har fullföljts i den förväntade omfattningen, eller i den omfattning som framgår av handelsagenturavtalet. En sådan klausul får inte resultera i att villkoren i artikel 11.1 i direktivet tolkas till men för handelsagenten.

Den tredje frågan

51. Genom sin tredje fråga önskar den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida uttrycket ”orsaker som huvudmannen inte kan klandras för” i artikel 11.1 i direktiv 86/653 endast avser rättsliga omständigheter som direkt har lett till att avtalet har upphört att gälla eller även huvudmannens agerande i rättsförhållandet med nämnda tredje man.

52. Enligt slovakisk lag förefaller underlåtenhet att betala den överenskomna premien endast att vara ett sätt att häva ett avtal. Det är därför som den hänskjutande domstolen måste slå fast i vilken utsträckning huvudmannens beteende är relevant i detta avseende.

53. Lydelsen av artikel 11.1 i direktivet ger inget entydigt svar, eftersom det av uttrycket ”inte kan klandras” inte klart framgår för vad huvudmannen inte kan klandras.²² Detta uttryck definieras dessutom inte närmare i direktivet.

54. Enligt fast praxis ska lydelsen i en unionsbestämmelse som inte innehåller någon uttrycklig hänvisning till medlemsstaternas rättsordningar för fastställandet av bestämmelsens innebörd och tillämpningsområde, i regel ges en självständig och enhetlig tolkning.²³

55. En jämförelse mellan lydelsen av artikel 11.1 i direktiv 86/653 och lydelsen av artikel 18 i samma direktiv ger en delvis annorlunda bild.

56. I artikel 18 i direktivet fastställs i vilka fall en gottgörelse eller ett skadestånd som en handelsagent har rätt till efter det att handelsagentavtalet har upphört inte ska betalas ut. I artikel 18 a föreskrivs att en sådan gottgörelse eller ett sådant skadestånd inte ska betalas ut ”i de fall då huvudmannen sagt upp agenturavtalet på grund av *försummelse* som kan anses bero på handelsagenten och *som enligt nationell lagstiftning skulle motivera en omedelbar hävning av agenturavtalet*”.²⁴

57. Samtidigt som man kan fråga sig huruvida ”försummelse” är mer långtgående än ”kan klandras för”²⁵ är det avgörande för mig den koppling som görs till nationell rätt. Någon sådan koppling förekommer inte i artikel 11.1 i direktivet och begreppet ”kan klandras för” bör därför, i förhållande till huvudmannen, ges en vidare innebörd i den bestämmelsen än vad begreppet försummelse i artikel 18 a i direktivet har i förhållande till handelsagenten.

22 — I vissa språkversioner av artikel 11.1 i direktiv 86/653 förefaller det dessutom lämnas öppet huruvida det krävs någon form av försumligt beteende från huvudmannens sida. Enligt min mening följer detta ganska tydligt av den engelska språkversionen (”blame”), men inte av exempelvis den franska språkversionen, i vilken det i stället hänvisas till frågan huruvida huvudmannen kan tillskrivas ansvar (”l'inexécution n'est pas due à des circonstances imputables au commettant”). Dessutom tycks den slovakiska språkversionen ligga nära den engelska, eftersom den innehåller ett inslag av klander.

23 — Se dom av den 16 juli 2015, Abcur (C-544/13 och C-545/13, EU:C:2015:481, punkt 45 och där angiven rättspraxis).

24 — Min kursivering.

25 — Även här skiljer sig språkversionerna åt. I den tyska språkversionen talas exempelvis om försumligt beteende (”wegen eines schuldhaften Verhaltens”), medan det i den franska återigen hänvisas till begreppet ”tillskrivas ansvar” (”un manquement imputable”).

58. Dessutom måste artikel 11.1 i direktivet på nytt undersökas i förhållande till det mål som eftersträvas med direktivet och det system som det inrättar.²⁶ I detta sammanhang bör ”kan klandras för” ges en självständig tolkning.

59. Nationella avtalsrättsliga bestämmelser, som ligger till grund för handelsagentavtalet, skiljer sig i regel kraftigt åt. I vissa fall kan det räcka att tredje man upphör att betala en överenskommen premie för att avtalet ska upphöra att gälla. För att avgöra vem som kan klandras för att ett avtal har upphört att gälla måste man därför även ta hänsyn till andra omständigheter än de rättsliga omständigheter som direkt har lett till att avtalet har upphört att gälla, eftersom det av dessa omständigheter ofta inte framgår vem som eventuellt kan klandras för att avtalet har upphört att gälla.

60. En huvudman kan klandras för risker som uppstår inom hans inflytandesfär. Detta kan och bör fastställas genom att hänsyn tas till alla faktiska omständigheter i det aktuella fallet. Vid en sådan bedömning bör den nationella domstolen ta hänsyn till relevant handelsbruk.

61. Den tredje frågan bör därför besvaras på följande sätt. Uttrycket ”som huvudmannen inte kan klandras för” i den mening som avses i artikel 11.1 i direktiv 86/563, avser inte endast de rättsliga omständigheter som direkt har lett till att avtalet har upphört att gälla utan även huvudmannens agerande i rättsförhållanden med nämnda tredje man.

Förslag till avgörande

62. Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår jag att domstolen besvarar de frågor som ställts av Okresný súd Dunajská Streda (Distriktsdomstolen i Dunajská Streda, Slovakien) på följande sätt:

Artikel 11.1 i rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter ska tolkas så, att en handelsagents rätt till provision kan bortfalla även vid delvis underlåtenhet att fullfölja ett avtal.

Artikel 11.2 och 11.3 i direktiv 86/653 utgör inte hinder för en klausul i handelsagenturavtalet enligt vilken agenten ska återbetala en proportionerlig andel av sin provision om avtalet mellan huvudmannen och tredje man inte har fullföljts i den förväntade omfattningen, eller i den omfattning som framgår av handelsagenturavtalet. En sådan klausul får inte resultera i att villkoren i artikel 11.1 i direktivet tolkas till men för handelsagenten.

Uttrycket ”som huvudmannen inte kan klandras för” i den mening som avses i artikel 11.1 i direktiv 86/563, avser inte endast de rättsliga omständigheter som direkt har lett till att avtalet har upphört att gälla utan även huvudmannens agerande i rättsförhållandet med nämnda tredje man.

26 — Se, vad gäller artikel 17 i direktiv 86/653, dom av den 3 december 2015, *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:795, punkt 21 och där angiven rättspraxis).